

PREDAVANJE 9

Stambeni prostor

Sa nastankom čovjeka nastala je i potreba za prebivalištem. Tokom evolucije, mijenjalo se i usavršavalo njegovo okruženje. U okviru tih izmjena neminovno je došlo i do promjena u tom prostoru.

Stan kao elementarna jedinica urbane forme gdje se odvija život jedne porodice ili pojedinca i stanovanje sa svim svojim funkcijama su se tokom vremena prilagođavali i usavršavali u skladu sa potrebama ljudi.

Čovjek kao jedinka je odraz opšteg društvenog života, njegov život se odvijao u okviru javne ili privredne djelatnosti i u okviru porodičnog ili privatnog života. Kada bi se procentualno prikazao život čovjeka, on bi iznosio: od 23 do 25% rad, kretanje od 8 do 16%, stanovanje od 50 do 67% u generativnom periodu, dok bi u periodu djetinjstva i starosti taj procenat iznosio od 70 do 75%.

Stanovanje je uslovljeno kulturnim obrascem društva, stepenom tehnološkog razvoja, kao i standardima koji su podložni promjenama u zavisnosti od ekonomskih mogućnosti zajednice.

Način grupisanja stambenih objekata: oblik, spratnost, gustina izgradnje, relacija sa drugim objektima kao i prirodni uslovi i karakteristike lokacije određuju koncept urbane forme ili kulture stanovanja.

Skup svih karakteristika kojima se manifestuje stanovanje u okviru jednog naroda, naselja ili porodice naziva se stambena kultura. Ona po tipu može biti različita i to:

- semiruralna
- ruralna
- semiurbana
- urbana
- i ultraurbana

Semiruralni tip stambene kulture vezuje se za zaostale krajeve i predstavljen je neplanski razbacanim seoskim kućama. Stanovanje i proizvodnja se prepliću kako sadržajem i prostorom, tako i vremenski. Potrebni uslovi života su određeni uglavnom prirodnim elementima: često nema električne energije, vodovoda, kanalizacije a loša je i tenička opremljenost i pokretna oprema. Ovaj tip kulture stanovanja može se sresti u našoj zemlji i u drugim djelovima posebno nerazvijenog svijeta. Sa higijensko epidemiološkog stanovišta, ovakav tip kulture stanovanja izuzetno je nepovoljan kako po stanovništvo tako i po okolinu.

Ruralna stambena kultura vezana je za seoska naselja koja su nastajala planski. Kuće su obično sa velikim okućnicama, u okviru kojih se nalaze i drugi prostori vezani za proizvodnju i skladištenje namirnica. Stanovnici ovih imanja su obično individualni poljoprivredni proizvođači koji proizvodnjom i prodajom viška proizvoda dolaze do materijalnih sredstava potrebnih za život.

Kuće imaju električnu energiju, dok su vodovod i kanalizacija uglavnom lokalnog tipa. Tehnička opremljenost ovakvih prostora, kako za stanovanje, tako i za proizvodnju zadovoljavajuća je.

Semiurbana stambena kultura vezana je za djelove grada na periferiji i na razvijene seoske poljoprivredne reone. Stambena jedinica je obično prizemna kuća sa sređenom okućnicom, gdje se u ljetnjem periodu provodi veći dio vremena.

Materijalnu bazu egzistencije predstavlja rad njenih članova van kuće, tako da su stanovanje i proizvodnja posebno odvojeni.

Kuće su sa električnom energijom, vodovodom, kanalizacijom koja je rijetko lokalnog tipa. Pokretna oprema avarira u zavisnosti od materijalnog stanja vlasnika.

U našoj zemlji ovaj tip stambene kulture je veoma zastupljen a sa higijensko epidemiološkim aspekta na mnogo višem je nivou od prethodno opisanih.

Urbana stambena kultura formira se u okviru gradova. Zgrade u okviru gradskih naselja se mogu, prema prostornoj dispoziciji postavljati u kontinuiranom nizu uz ulicu ili u okviru bloka zgrada (paviljonski). Među zgradama, kako u okviru spratovnosti, tako u okviru prostorne dispozicije postoje mnogobrojne varijacije. Kao zamjena za vrt, stambenom prostoru se dodaje lođa, terasa ili balkon.

U okviru ove kulture stanovanja, stan služi isključivo za stanovanje, odmor i obavljanje intelektualnih funkcija, dok se rad obavlja van stana. Tehnička opremljenost stana je izuzetno dobra a pored centralnih priključaka za električnu energiju, vodovod i kanalizaciju postoji i centralni tip zagrijavanja prostora i dr.

Ultra urbana kultura vezuje se za metropole u svijetu. Stan služi isključivo za odmor i intelektualnu djelatnost dok se sve ostale aktivnosti mogu obaviti preko specijalizovanih službi. Tehnička opremljenost stanova često je dovedena do savršenstva.

Stan kao životna sredina

U uslovima savremenog društvenog i naučno-tehničkog progressa narastaju potrebe za komforom. U početku je stan služio za zaštitu čovjeka od dejstva nepovoljnih klimatskih faktora (hladnoće, vrućine, padavina, vjetra). Danas stan obezbjeđuje niz drugih sadržaja.

Stambena sredina i stanovanje kao činilac kvaliteta života ljudi

Čovjek provodi u stanu značajan dio svog života, pa je prirodno da dobri stambeni uslovi predstavljaju sastavni element kvaliteta života ljudi. Oni su značajan činiilac zdravlja čovjeka.

Loše izgrađena stambena zgrada i neadekvatno korišćenje stana stvaraju uslove koji nepovoljno djeluju na organizam.

U prostranom, toplom i suvom stanu sa dobro raspoređenim namještajem, dobrim osvjetljenjem prirodnim svjetlom i izolovanošću od buke, stvaraju se povoljni uslovi za rast i razvoj djece, odmor odraslih i zdrav život porodice.

Nasuprot: stešnjenost, neodgovarajuća osvjetljenost, uvećana vlažnost, suvišna buka, nepravilan raspored prostorija, neadekvatne unutrašnje i spoljašnje pregrade (zidovi), loše raspoređen i nefunkcionalni namještaj imaju nepovoljan uticaj na životne funkcije korisnika stana.

U prenaseljenom stanu pogoršavaju se fizički parametri i hemijski sastav vazduha kao posljedica pregrijavanja, uvećanja vlažnosti vazduha, zagušljivosti, nagomilavanja neprijatnih mirisa (amonijačna jedinjenja, znojna isparenja, isparenja materija sa odjeće, obuće itd).

Takav vazduh djeluje nadražujuće na čulo mirisa a preko centralnog nervnog sistema djeluje na fiziološke funkcije cijelog organizma i narušava ritam disanja. Pri učestalom površnom disanju umanjuje se ventilacija pluća, što ima za posljedicu –narušavanje normalnog funkcionisanja pojedinih organa i organskih sistema.

Najosjetljiviji na izmjenu sastava vazduha je CNS. Zbog toga život u prenaseljenom stanu može dovesti do:glavobolje, migrene, malaksalosti, apatičnosti, lošeg apetita i dr.Istraživanja su potvrdila povezanost pojava bolesti i stambenih uslova.Nehigijenska naselja, u kojima su i loši stambeni uslovi, žarišta su epidemija (tifus, kolera i dr).

Narušavanje fizioloških funkcija u organizmu i dalji razvoj stanja bolesti mogu biti uslovljeni dugotrajnim lišavanjem osobe dovoljne dnevne svjetlosti i ultraljubičastih zraka.Pri tome se narušava razmjena materija, dolazi do funkcionalnog rastrojstva nervnog sistema, slabi imunitet organizma i povećava se sklonost ka različitim bolestima.

Dugotrajno boravljenje djece ranog uzrasta u prostorijama lišenim dovoljne količine prirodne svjetlosti, može narušiti prirodni proces stvaranja vitamina D u organizmu što dovodi do nastanka rahitisa.

Negativni uticaji mogu biti povezani i sa uticajem buke, koja imože zazvati razdražljivost, brzo zamaranje i glavobolju. Naročito je štetna buka ako narušava normalan san ili skraćuje njegovo trajanje.

Djelovanje povišene ili snižene temperature vazduha u stanu, kao i povećana ili smanjena vlažnost vazduha narušavaju toplotni balans organizma i pojavu pregrejanosti ili prehlade. Dugotrajni boravak u hladnom i vlažnom stanu često pogoduje razvoju neuroloških bolesti, angine, išijasa, reumatizma.

Iz prethodno navedenog proizilazi da je za prevenciju neophodno obezbjediti niz mikroklimatskih uslova u stanu.

U najširem socijalno-zdrastvenom smislu optimalni uticaj stana u odnosu na čovjeka zasniva se na obezbjeđivanju optimalne površine stana prema broju članova porodice, razmještaju prostorija, proporciji namještaja i dr.

Stan kao neposredna životna sredina stanara

Stan je osnovno stanište, vještački izgrađena sredina čovjeka, u kome on provodi najviše vremena, pa ako uslovi nisu povoljni po zdravlje može biti veoma nepovoljan faktor. Stan ne služi samo kao sklonište od vremenskih nepogoda, već ljudi u svojim stanovima zadovoljavaju svoje lične, porodične i društvene potrebe. U stanu se čovjek hrani, odmara, rekreira, zabavlja, radi, samoobrazuje, vaspitava, liječi.

U stanu se najviše zadržavaju mala djeca i domaćice, zatim starija djeca (učenici), dok se odrasle osobe zadržavaju oko 12 sati dnevno, odnosno polovinu života.

Pošto je stan stanište i boravište porodice, u njemu najčešće stanuju osobe različitog uzrasta, te on mora da zadovolji sve potrebe i obezbijedi lični i zjednički komfor svih stanara. Iz ovih razloga stan mora da zadovolji sljedeće uslove:

- ❑ da je dovoljno veliki i prostran, tako da zadovoljava sve potrebe za prostorom svih stanara i svih njihovih aktivnosti
- ❑ da je funkcionalno usklađen, tako da se u njemu mogu odvijati sve lične i zajedničke aktivnosti
- ❑ da ima dovoljno dnevne svjetlosti, tako da sve prostorije, osim ostave moraju imati direktno osvjetljavanje dnevnim svjetlošću
- ❑ mora biti zaštićen od vlage
- ❑ mora imati povoljna toplotna svojstva, ne smije se brzo hladiti, niti pregrijavati, što znači da stan mora biti opskrbljen zadovoljavajućom toplotnom izolacijom

- ❑ provjetren, tako da se vazduh u njemu ne akumulira a time i zagađivači i neprijatni mirisi koji se javljaju kao posljedica
- ❑ izolovan od buke i vibracija, bez obzira da li je izvor buke u zgradi ili van nje
- ❑ zaštićen od spoljašnjih aerozagađenja, zatim glodara, insekata i drugih štetočina, otpadnih voda i neprijatnih mirisa
- ❑ snabdijeven vodom, električnom strujom i drugim energetskeim potrebama
- ❑ zaštićen od elementrnih nepogoda (zemljotresa, poplava i sl).

Kvalitet stambenih uslova umnogome zavisi od kvaliteta životne sredine u okruženju. Presudnu ulogu na kvalitet stana ima njegova lokacija. Obično se stambene zgrade u gradovima nalaze u zoni stanovanja. Od lokacije zavisi osunčanost, kontakt sa zelenilom, zaštita od negativnih uticaja zagađenja i dr. Zbog toga je planiranje lokacije stambenih zona i projektovanje stmbenih zgrada i stanova, veoma važan posao i zadatak od životnog značaja.

